

SMZ

BARAZA LA MITIHANI LA ZANZIBAR

MTIHANI WA KUIINGILIA KIDATO CHA KWANZA

126

HISTORIA

MUDA: SAA 2:00

IJUMAA 29 OKTOBA 2021, MCHANA

MAELEKEZO KWA WATAHINIWA

1. Mtihani huu una sehemu TATU (3) A, B na C.
2. Jibu maswali YOTE kutoka sehemu A na B; na maswali MANNE (4) kutoka sehemu C.
3. Andika nambari yako ya mtihani katika kila ukurasa.
4. Majibu yote yaandikwe katika nafasi zilizowekwa.
5. Majibu yote yaandikwe kwa kalamu ya buluu au nyeusi.
6. Simu za mkononi na vitu visivyoruhusiwa havitakiwi katika chumba cha mtihani.

KWA MATUMIZI YA USAHIHISHAJI TU

NAMBARI YA SWALI	ALAMA	SAINI
1		
2		
3		
4		
5		
6		
7		
8		
9		
10		
11		
JUMLA		

1. Chagua jawabu sahihi kutoka kwa mbadala zilizotolewa na uandike herufi yake kwenye jedwali hapa chini.

i. Ni kampuni gani kati ya zifuatazo iliyoundwa na William Mackinnon?

- A. Kampuni ya Mashariki ya Afrika ya Uingereza
- B. Kampuni ya Kusini ya Afrika ya Uingereza
- C. Kampuni ya Mashariki ya Afrika ya Ujerumani
- D. Kampuni ya Royal Niger

Jawabu sahihi ni A. Kampuni ya Mashariki ya Afrika ya Uingereza. William Mackinnon alikuwa mfanyabiashara kutoka Scotland aliyesababisha kuanzishwa kwa kampuni hii ili kukuza biashara na uwekezaji katika Afrika Mashariki wakati wa enzi ya ukoloni. Kampuni hii ilichangia kwa kiasi kikubwa katika upanuzi wa ushawishi wa kibiashara na kisiasa wa Uingereza katika eneo hilo.

ii. Ni nani Rais wa Zanzibar kuanzia 1980 hadi 1990?

- A. Mheshimiwa Aboud Jumbe Mwinyi
- B. Mheshimiwa Amani Abeid Karume
- C. Mheshimiwa Idris Abdul Wakil
- D. Mheshimiwa Salmin Amour Juma

Jawabu sahihi ni C. Mheshimiwa Idris Abdul Wakil. Alihudumu kama Rais wa Zanzibar katika kipindi hiki, baada ya kifo cha Rais Aboud Jumbe Mwinyi. Enzi yake ililenga kudumisha utulivu, kukuza maendeleo, na kuendelea na sera za Chama cha Afro-Shirazi.

iii. Mapinduzi ya Zanzibar yalitokea tarehe gani?

- A. 10 Januari 1964
- B. 11 Januari 1964
- C. 12 Januari 1964
- D. 13 Januari 1964

Jawabu sahihi ni B. 11 Januari 1964. Mapinduzi ya Zanzibar yalitokea tarehe hii, na kusababisha kuangushwa kwa Serikali ya Sultani na Waarabu. Ilikuwa mwanzo wa utawala wa wingi wa Kiafrika na kuanzishwa kwa Jamhuri ya Watu wa Zanzibar.

iv. Ni nani mwanzilishi wa sera ya utawala wa moja kwa moja kwa njia isiyo ya moja kwa moja (indirect rule) barani Afrika?

- A. Donald Cameroon
- B. Edward Twinning
- C. Friedrich Lurgard
- D. Richard Tumbull

Jawabu sahihi ni C. Friedrich Lurgard. Lord Frederick Lugard alianzisha utawala wa njia isiyo ya moja kwa moja katika koloni za Uingereza, ambapo viongozi wa asili waliruhusiwa kusimamia maeneo yao chini ya usimamizi wa serikali ya kikoloni. Mfumo huu ulipunguza gharama za utawala na kutumia miundo ya mamlaka iliyokuwepo.

v. Ni orodha gani sahihi ya nchi wanachama wa Jumuiya ya Afrika Mashariki?

- A. Tanzania, Kenya, Uganda, Zambia, Zimbabwe na Malawi
- B. Zambia, Sudan, Uganda, Congo, Mozambique na Tanzania
- C. Congo, Malawi, Uganda, Rwanda, Zambia na Chad
- D. Kenya, Tanzania, Uganda, Rwanda, Burundi na Sudan

Jawabu sahihi ni D. Kenya, Tanzania, Uganda, Rwanda, Burundi na Sudan. Nchi hizi ni sehemu ya Jumuiya ya Afrika Mashariki, shirika la kikanda linalolenga kukuza ushirikiano wa kiuchumi, kisiasa na kijamii kati ya nchi wanachama.

vi. Mkataba wa Heligoland uliandikwa mwaka gani?

- A. 1878
- B. 1880
- C. 1899

D. 1890

Jawabu sahihi ni D. 1890. Mkataba wa Heligoland-Zanzibar uliandikwa kati ya Ujerumani na Uingereza, ambapo Ujerumani ilipata Heligoland na Uingereza ikapata Zanzibar. Mkataba huu ulikamilisha migogoro ya kikoloni na kufafanua eneo la ushawishi katika Afrika Mashariki.

vii. Ni shughuli gani kati ya zifuatazo za kiuchumi ambazo HAZIKUWA miongoni mwa sekta kuu za uchumi wa kikoloni?

A. Kilimo

B. Benki

C. Uchimbaji madini

D. Ufugaji wa wanyama

Jawabu sahihi ni B. Benki. Uchumi wa kikoloni ulilenga hasa kilimo, uchimbaji madini, na ufugaji wa wanyama kwa ajili ya kutoa malighafi kwa ajili ya usafirishaji. Benki haikuwa sekta kuu bali ilikua baadaye kusaidia biashara na utawala wa kikoloni.

viii. Jina halisi la Tippu Tip, mfanyabiashara mashuhuri wa watumwa, ni lipi?

A. Barghash bin Said Al-Busaid

B. Juan Bautista de Anza

C. Hamad bin Muhammad bin Juma

D. Hassan Ahmed Bin Ahmed

Jawabu sahihi ni C. Hamad bin Muhammad bin Juma. Tippu Tip alikuwa mfanyabiashara mashuhuri wa watumwa na biashara ya pembe za ndovu kutoka Zanzibar na Waarabu, na alichangia kwa kiasi kikubwa katika biashara ya watumwa wa Afrika Mashariki karne ya 19.

ix. TANU iliundwa kutokana na mabadiliko ya chama gani kati ya haya?

A. ASP

B. TAA

C. TTCSA

D. ZAA

Jawabu sahihi ni C. TTCSA (Tanganyika Territory African Civil Service Association). TANU (Tanganyika African National Union) ilitokana na TTCSA kuongoza mapambano ya uhuru na kuunganisha Waafrika dhidi ya utawala wa kikoloni Tanganyika.

x. Makao makuu ya SADC yako wapi?

A. Abuja, Nigeria

B. Arusha, Tanzania

C. Bujumbura, Burundi

D. Gaborone, Botswana

Jawabu sahihi ni D. Gaborone, Botswana. SADC (Southern African Development Community) ina makao makuu Gaborone, ambayo hutoa kielelezo cha utendaji wa maendeleo ya kikanda, ushirikiano wa kiuchumi, na ujumuishaji wa kisiasa kati ya nchi wanachama.

2. Andika Kweli ikiwa taarifa ni sahihi au Kwamba ikiwa taarifa si sahihi kwenye jedwali hapa chini.

i. Wakati wa mapambano ya uhuru, Zanzibar ilikuwa na chama kimoja tu cha siasa. Kweli.

Zanzibar ilidhibitiwa sana na Chama cha Afro-Shirazi, kilichowahamasisha wengi wa Waafrika.

ii. Zanzibar wakati fulani ilitawalawa na Wajerumani. Kwamba. Zanzibar ilikuwa hifadhi ya Uingereza baada ya kuwa Sultanate ya Kiarabu; Wajerumani hawakoloni Zanzibar.

iii. Chama cha TANU kilikabiliwa na changamoto ya kifedha wakati wa mapambano ya uhuru.

Kweli. TANU mara nyingi kilikosa fedha za kutosha kupanga mikutano, kampeni, na kuhamasisha rasilimali wakati wa mapambano ya uhuru.

iv. Wazungu walikuwa taifa la kwanza kuloniza Tanganyika. Kwamba. Tanganyika awali ilikuwa koloni ya Kijerumani kabla kupewa Uingereza baada ya Vita Kuu ya Dunia ya Kwanza.

v. USSR iliunga mkono kuanzishwa kwa mfumo wa chama kimoja barani Afrika. Kweli. USSR ilihamasisha utawala wa kiunganishi na wa chama kimoja katika nchi kadhaa za Afrika wakati wa Vita Baridi.

vi. Wakati wa kipindi cha kikoloni, huduma za afya zilitolewa kulingana na rangi, jinsia na dini. Kweli. Huduma za afya zilikuwa zimegawanywa, na Wazungu wakupata huduma bora ikilinganishwa na Waafrika.

vii. Zimbabwe ilipata uhuru wake tarehe 18/04/1978. Kwamba. Zimbabwe rasmi ilipata uhuru wake tarehe 18 Aprili 1980.

viii. Gambia, Ivory Coast na Liberia ni miongoni mwa nchi wanachama wa ECOWAS. Kwamba. Liberia na Ivory Coast sio wanachama kamili wa ECOWAS, na Gambia ni mwanachama. ECOWAS kwa kawaida inajumuisha nchi za Afrika Magharibi.

ix. Chini ya mfumo wa kikundi, hakukuwa na umiliki wa ardhi kwa mtu binafsi. Kweli. Ardhi ilitumiwa kwa pamoja na kudhibitiwa na jamii badala ya watu binafsi.

x. Vita vya gherilla nchini Msumbiji vilianza mwaka 1964. Kweli. Mapambano ya uhuru ya Msumbiji, yaliyoongozwa na FRELIMO, yalianza upinzani wa silaha dhidi ya utawala wa Kireno mwaka 1964.

3. Linganisha jawabu sahihi kutoka LISTI B inayolingana na LISTI A na uandike herufi ya jawabu sahihi kwenye jedwali lililopewa.

LISTI A

- i. Mkutano wa Berlin
- ii. Mkataba wa Heligoland
- iii. ASP
- iv. Kwame Nkrumah
- v. ZNP

LISTI B

- a. Alikuwa mwanasiasa na kiongozi wa mapinduzi kutoka Ghana
- b. Iliyopangwa na Patrice Lumumba
- c. Iliyoundwa mwaka 1954
- d. Iliyosainiwa kati ya Ujerumani na Uingereza
- e. Iliyoundwa mwaka 1957
- f. Iliyopangwa na Otto Von Bismarck
- g. Iliyosainiwa kati ya Ujerumani na Ufaransa
- h. Iliyosainiwa Septemba 1822

JAWABU

- i. f
- ii. d
- iii. c
- iv. a
- v. E

4. Jaza nafasi zilizoachwa wazi kwa kutumia maneno sahihi yaliyo kwenye jedwali hapa chini.
Majina ya kisasa | Majina ya zamani
- Ghana | Gold Coast
 - Ivory Coast | Northern Rhodesia
 - Malawi | Nyasaland
 - Lesotho | Basutoland
 - Burkina Faso | Upper Volta
5. Jibu maswali yafuatayo kwa kifupi.
- a) Taja vipengele viwili (2) vya mfumo wa uzalishaji wa feudal.
- Jamii iligawanywa katika madarasa ya wamiliki wa ardhi na wakulima.
 - Ardhi ilikuwa njia kuu ya uzalishaji, na wakulima walifanya kazi juu yake kwa ajili ya wamiliki wao.
- Katika feudalism, uzalishaji ulikoegemea umiliki wa ardhi ambapo wakulima (serfs) walifanya kazi chini ya mamlaka ya wamiliki wa feudal waliokuwa wamiliki wa ardhi. Wakulima walibaki kufungwa kwenye ardhi na kutoa sehemu ya mavuno yao kama kodi.
- b) Andika muundo mrefu wa vifupi vifuatavyo.
- AMNUT – African Mineral and Natural Union of Tanganyika
 - ZPPP – Zanzibar and Pemba People's Party
- AMNUT ilikuwa shirika lililoundwa kuunganisha wafanyakazi wa Kiafrika na kupigania haki sawa za rasilimali za madini na asili Tanganyika.
- ZPPP ilikuwa chama cha siasa Zanzibar kilicholenga kuwakilisha maslahi ya Waafrika, hasa kutoka Kisiwa cha Pemba.
- c) Taja tofauti mbili (2) kati ya mfumo wa utawala wa moja kwa moja na usio wa moja kwa moja.
- Katika utawala wa moja kwa moja, madola ya kikoloni yaliitawala koloni zao kupitia maafisa wa Ulaya, huku katika utawala usio wa moja kwa moja walitumia wakuu wa wenyeji.
 - Utawala wa moja kwa moja ulikusanya mamlaka kwa maafisa wa kikoloni, wakati utawala usio wa moja kwa moja ulikuhiadhi mamlaka ya asili kwa nguvu ndogo.
- Utawala wa moja kwa moja ulitumika zaidi na Wafaransa, ambapo taasisi za wenyeji zilibadilishwa na mfumo wa Ulaya. Utawala wa njia isiyo ya moja kwa moja, uliotumika na Wabriteni, ulikuhiadhi miundo ya utawala wa wenyeji lakini ukiwa chini ya mamlaka ya kikoloni.
- d) Taja mahitaji mawili (2) yaliyozungumziwa na Basukuma Union mwaka 1938 katika hatua za mwanzo za mapambano ya uhuru Zanzibar.
- Haki sawa za kisiasa kati ya Waafrika na Waarabu.
 - Fursa bora za kijamii na kiuchumi kwa Waafrika.
- Basukuma Union ilitaka usawa na matibabu bora kwa Waafrika waliokuwa wamekandamizwa na Waarabu. Walitaka upatikanaji sawa wa ajira, elimu, na uwakilishi wa kisiasa.
- e) Taja mashirika mawili (2) ya kimataifa yaliyoisaidia Zimbabwe katika mapambano ya uhuru wake.
- Organization of African Unity (OAU)
 - Umoja wa Mataifa (UN)
- OAU iliunga mkono harakati za ukombozi barani Afrika kwa kutoa msaada wa kiakili, kifedha, na kidiplomasia. UN ilichangia kwa kupinga ubaguzi wa rangi na ukoloni katika Afrika Kusini na kusukuma uhuru wa Zimbabwe.
6. Eleza changamoto nne (4) zilizokabiliwa na Msumbiji katika mapambano yake ya uhuru.
- Changamoto moja kuu ilikuwa ukosefu wa umoja kati ya harakati za ukombozi. Awali, makundi tofauti kama FRELIMO, COREMO, na mengine yalipigana kando badala ya kuunda umoja mmoja. Hii iliudhi nguvu za upinzani wao dhidi ya utawala wa Kireno.

Changamoto nyingine ilikuwa upungufu wa msaada wa kijeshi na vifaa. FRELIMO ilikosa silaha za kutosha, mawasiliano duni, na vifaa vya kutosha. Wapingaji Wagireni walikuwa na silaha za kisasa na msaada wa kigeni, waliwapa faida.

Changamoto ya tatu ilikuwa hali ngumu ya kijiografia. Waasi wa ukombozi walifanya kazi zaidi katika maeneo ya vijijini na misitu, hali iliyoleta ugumu katika kusogea, kuratibu, na usambazaji wa vifaa. Mazingira magumu yalipelekea uchovu na magonjwa miongoni mwa wapiganaji.

Mwisho, Wagireni walitumia mbinu za ukandamizaji kama vile kukamatwa kwa wingi, mateso, na kuuawa kwa raia waliokuwa wanahisiwa kuunga mkono FRELIMO. Vitendo hivi vya kikatili vilisababisha hofu miongoni mwa wananchi na kuchelewesha mapambano ya uhuru hadi mwaka 1975 wakati Msumbiji ilipapata uhuru.

7. Changanua malengo manne (4) ya kuanzishwa kwa Chama cha Afro-Shirazi Zanzibar. Lengo la kwanza lilikuwa kupigana dhidi ya ubaguzi wa rangi. Waafrika walikandamizwa kisiasa na kiuchumi na Waarabu na mamlaka za kikoloni. ASP ililenga kukuza usawa kwa rangi zote Zanzibar.

Lengo jingine lilikuwa kudai utawala wa kujitegemea na uhuru. Chama kilihamasisha watu kupigania uhuru dhidi ya ukoloni na udhibiti wa Waarabu na kuanzisha Zanzibar huru chini ya uongozi wa Waafrika.

Lengo la tatu lilikuwa kuboresha hali ya kijamii na kiuchumi ya Waafrika. ASP ilifanya kazi kuhakikisha Waafrika walipata elimu bora, huduma za afya, na fursa za ajira.

Mwisho, ASP ililenga kuunganisha Waafrika wote na kukuza uraia wa kitaifa. Ilihakikisha mshikamano miongoni mwa Waafrika ili kuimarisha mapambano ya uhuru na kuhakikisha Zanzibar ingedhibitiwa na wananchi wake wengi.

8. Eleza sababu nne (4) zilizosababisha uvamizi wa Zanzibar na wakoloni.

Sababu ya kwanza ilikuwa tamaa ya kudhibiti biashara. Zanzibar ilikuwa kituo kikuu cha biashara ya watumwa, pembe za ndovu, na viungo. Nguvu za Ulaya, hasa Uingereza, zilitaka kudhibiti njia hizi za biashara zenye faida.

Sababu nyingine ilikuwa kueneza Ukristo. Mamishonari walifuatana na wakoloni kwa lengo la kubadilisha Waafrika kuwa Wakristo, ambayo pia ilitumika kama njia ya kueneza ushawishi wa Ulaya.

Sababu ya tatu ilikuwa upanuzi wa kisiasa. Nchi za Ulaya kama Uingereza na Ujerumani zilishindana

kupanua maeneo yao Afrika ili kuimarisha ushawishi wao wa kisiasa duniani. Zanzibar ilikuwa muhimu kijiografia kwa kudhibiti pwani ya Bahari ya Hindi.

Mwisho, kugundua rasilimali muhimu kama karafuu na eneo lenye mkakati kulivutia wakoloni. Utajiri wa kisiwa na nafasi yake nzuri vilifanya kuwa mahali pazuri kwa kuanzisha msingi wa biashara na utawala Afrika Mashariki.

9. a) Eleza maana ya elimu ya kikoloni.

Elimu ya kikoloni inahusu mfumo wa elimu uliotolewa na wakoloni barani Afrika kwa lengo kuu la kuendeleza maslahi yao ya kisiasa na kiuchumi. Ililenga kuandaa Waafrika kwa kazi za kiutawala na kiasasi ili kusaidia utawala wa kikoloni badala ya kukuza maendeleo halisi.

b) Changanua athari nne (4) hasi za elimu ya kikoloni barani Afrika.

Athari ya kwanza ilikuwa kuunda ukosefu wa usawa wa kijamii. Fursa za elimu zilikuwa chache, zikizalisha kikundi kidogo cha wasomi huku wengi wakibaki bila elimu.

Athari nyingine ilikuwa kuharibu tamaduni za Kiafrika. Elimu ya kikoloni iliendeleza utamaduni na lugha za Ulaya huku ikidhoofisha mila, imani na maarifa ya asili ya Kiafrika.

Athari ya tatu ilikuwa utegemezi wa kiuchumi. Mfumo wa elimu uliandaa Waafrika kuwa maafisa wa ofisi na wakalimani badala ya kuwa wataalamu wa viwanda au sayansi, uliweka mataifa ya Afrika tegemezi kwa nguvu za kikoloni.

Mwisho, ilisababisha mgawanyiko miongoni mwa Waafrika. Waliopata elimu ya kikoloni mara nyingi walijiona juu ya wasio na elimu, na kusababisha mgawanyiko wa tabaka na kabila uliokwamisha mshikamano baada ya uhuru.

10. Eleza kwa ufupi athari nne (4) hasi za uchumi wa kikoloni kwa jamii za Kiafrika.

Athari ya kwanza ilikuwa unyonyaji wa rasilimali za Afrika. Wazungu walichukua madini, mazao ya kilimo, na nguvu kazi kutoka Afrika kwa manufaa ya nchi zao za nyumbani, na kuacha Waafrika wakiwa maskini.

Athari nyingine ilikuwa upungufu wa ardhi. Sehemu kubwa za ardhi ya rutuba zilikamatwa kutoka kwa Waafrika na kupewa wakoloni, na kulazimisha watu wa eneo hilo kuishi kwenye maeneo yenye msongamano au kufanya kazi ya mishahara kwenye mashamba makubwa.

Athari ya tatu ilikuwa uharibifu wa viwanda vya kienyeji. Ufundi wa jadi, ufundi wa chuma, na uzalishaji wa nguo vilipungua kwa sababu wakoloni walikuza bidhaa za kuagizwa kutoka Ulaya.

Mwisho, ilisababisha utegemezi wa mazao ya kuuza nje. Waafrika walilazimishwa kulima mazao ya biashara kama pamba na kahawa, yaliyoleta hatari ya mabadiliko ya bei katika soko la kimataifa na kupunguza usalama wa chakula.

11. Onyesha faida nne (4) za mfumo wa vyama vingi kwa nchi za Afrika.

Faida moja kuu ni kwamba unakuza demokrasia. Siasa za vyama vingi zinawawezesha wananchi kuchagua viongozi kwa uhuru na kuwaweka wakiwa wagombeaji wa uwajibikaji kupitia uchaguzi wa ushindani.

Faida nyingine ni ushiriki wa kisiasa. Inawapa watu fursa ya kujiunga au kusaidia vyama vya siasa mbalimbali vinavyoonyesha maslahi na maoni yao.

Faida ya tatu ni uwazi na uwajibikaji. Wakati vyama kadhaa vinashindana, chama kilichopo

madarakani kinashinikizwa kufanya vizuri na kubaki jibu kwa umma ili kuepuka kuondolewa katika uchaguzi.

Mwisho, mfumo wa vyama vingi unahimiza mshikamano wa kitaifa kupitia utofauti. Vyama vya siasa tofauti vinakuza watu kutoka asili, kanda na jamii mbalimbali, kukuza uvumilivu na amani.